

SPÅNGA BYGDEN

Nr 10
Februari 1984

Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille

<u>Innehåll</u>	sid
Händelser i Spångabors liv	3
Hembygdens År	6
Liten bildtävling	8
Gamla namn i Spånga - en efterlysning	10
Verksamhetsberättelse	11
Gillets program	17
Arsmötesinformation	20

Omslagsbilden: Personalen vid Spånga järnvägsstation år 19??

Kan våra läsare hjälpa oss med årtal och namn på dem som blev fotograferade?

Bildmaterial: Gillets arkiv
Karin Jonsson
Sixten Källberg

Bilaga: Vårprogram från Stockholms läns hembygdsförbund

HÄNDELSER I SPÅNGABORS LIV

av *Olof Lindberg*

På 1870-talet var det nymodigt att resa med järnväg genom Spånga. Då tillkom nämligen S.W.B., uttytt Stockholm-Westerås-Bergslagens järnvägar. Järnvägen hade tidigare stakats strax intill Rissne överstelöjtnantsboställe, men fick senare den sträckning den nu har.

En som någon gång då och då reste med järnväg i Spånga var min släkting August Lindberg. Han hade av sin hustru, född Sundström, förvärvat två av de tre gårdarna i Akalla by. Skulle man därifrån nå en järnvägsstation fick man välja mellan Spånga station och den i Barkarby. Vägen var ungefär lika lång till dem båda och vilken man än valde blev det lite' för långt att gå. Tills cykeln blev vanlig dröjde det ännu en tid. Under sådana förhållanden fanns det ingen annan möjlighet än att åka efter häst. Själv har jag som barn färdats på detta sätt mellan Spånga station och Akalla. Den som då körde var August Lindberg.

Han hade som nämnts tidigare gjort flera järnvägsresor. På en sådan resa såg han två män, far och son, sitta. Förmodligen drog sig de andra resenärerna från deras sällskap och troligen undvek de också själva att komma i närheten av någon. Om jag inte blivit fel underrättad var de på väg till Västerås. Med sig hade de båda männen en säck. Dess form sade något om innehållet. Vad fanns det då i den? Jo, en bila. Det var nämligen skarprättaren och hans son. Den förstnämnde blev Sveriges sista bödel.

August Lindberg och hans maka hade flera barn. Två av dem, Edith och Nanny, kusiner till min far, nådde vuxen ålder. Inte skulle de gå i någon folkskola.' En sådan var ju till för fattiga barn. Åtminstone blev det så i städerna. I vilket fall som helst kunde man inte komma ifrån att folkskolan hade något simpelt över sig. Därför kom de två systrarna att undervisas av guvernant. Hon lärde dem bland annat tyska, engelska och inte minst franska.

Dessutom fick hon lära dem spela piano. Det blev väl en dyr historia? Nej, endast 100 kronor om året, låt vara att penningvärdet var ett annat. Hårtill mat och husrum, något som inte blev oöverkomligt på en bondgård med naturhushållning.

Edith drabbades av polio eller barnförlamning, som det då kallades. Hennes fästman tog det som en förevändning att slå upp förlovningen då han inte ville "vara gift med en invalid". Så tog han en annan fästmö. Den nya fästmön råkade få in armen i en hackelsemaskin eller var det ett annat jordbruksredskap. Armen skadades så svårt att hon inte kunde bruka den längre. Också den nya fästmön blev invalid. Hur gick det sedan för mannen? Han föll ner i en brunn och försökte kravla sig upp medan han förtvivlat skrek på hjälp, men ingen hörde hans nödrop. Morgonen där-efter fann man honom död.

Nanny Lindberg (som gift Lindberg-Nordh) som inte gått i folkskola utbildades på seminariet vid Sveavägen i Stockholm till både småskol- och folkskolläroverläroarinna. En längre tid var hon läroverläroarinna vid Bällsta skola inte långt från gränsen till Spånga och började då med första klass och fortsatte t.o.m. åttonde klass, för att sedan börja med en etta igen. På äldre dagar flyttade hon tillbaka till Spånga, närmare bestämt till Bromsten, där hon delade en villa tillsammans med sin invalidiserade syster Edith, som levde med sitt handikapp i 40 år.

Guvernanten fick senare en son, vilken blev professor, inte vid ett svenskt utan ett amerikanskt universitet och det märkligt nog i engelska. Han hade blivit förbigången vid en utnämning till en liknande befattning vid ett svenskt lärosäte. Han förklarade med anledning av detta att han inte mer skulle söka en professur i Sverige, utan endast slå sig ned här om han blev kallad. Och det blev han. Men professor i vårt land kom han ändå inte att bli, ty döden kom emellan.

Åter till August Lindberg. Jordbruket på Akalla gav väl inga större inkomster. Däremot lönade sig timmerförsäljningen bättre. Då riksdagshuset på Helgeandsholmen byggdes omkring sekelskiftet köptes timmer från Akalla för 10.000 kronor emedan man behövde kraftigt och lämpligt timmer för pålning. Akallaskogen kunde leverera detta. Med fog kan man säga att Sveriges riksdagshus vilar på Spångagrund.

År 1905 inköptes Akallagårdarna liksom Järvafältet i övrigt av staten eller, som man sade, kronan. Ett undantag utgjorde Lilla Ursvik, en gård, vilken kom att ägas av bolaget Graham Brothers som flyttat dit sin fabrik. Det påstods att detta var gjort i spekulations syfte. Man menade att bolaget räknade med att göra en större vinst då kronan skulle lösa in egendomen. Åtminstone ett är säkert: med detta blev ingenting av.

Köpesumman var för August Lindbergs del 100.000 kronor. Därefter fick han arrendera gården. Samma var förhållandet för släkten Jansson, som också ägde en del av Åkalla by. Att det skulle bli litet si och så med grannsämjan är väl inte något att undra över. Alltid var det väl något som grannen kunde reta upp sig på. Fåren till exempel kunde ta sig över från den ene till den andre och ställa till förtret.

Nog finns det väl ljusare sidor att berätta om livet i Akalla och dess omgivningar. Bjudningar med bord dignande av rätter hör hit. Inte heller de verkligt roliga slädpartierna får glömmas bort. Bara ljudet från bjällrorna glädde en!

HEMBYGDENS ÅR 1984

För att visa hembygdsrörelsens bredd och verksamhet har Riksförbundet för Hembygdsvård proklamerat 1984 som HEMBYGDENS ÅR - året då den svenska hembygdsrörelsen presenterar sig som den stora folkrörelse den är. - Visste Du, att en halv miljon svenskar är medlemmar i någon av landets 1.500 hembygdsföreningar? Inom Stockholms län finns 100 föreningar, varav Spånga Fornminnes- och Hembygds-gille är en av de tolv i Stockholms kommun etablerade.

Den huvudmålsättning som lagts fast för HEMBYGDENS ÅR är att göra hembygdsrörelsen känd och stimulera till fördjupning av kunskaperna om vår rörelse - att väcka intresse för hembygdsfrågorna och att inspirera människor till studier kring hembygdens historia.

Det finns i dag ett riksomfattande, stort och växande intresse för den lokala historien, dokumentationsarbete, miljöfrågor etc. Vår jubileumsutställning förra året, SPÅNGA I BILD, besöktes av minst 2.000 personer, och allt fler studieförbund inom vårt område anordnar cirklar i Spånga sockens historia. Också de nyinflyttade har fått upp ögonen för sina nya trakter.

En av de gemensamma aktiviteter, som kommer att beröra de flesta hembygdsföreningarna i landet, är de budkavlar som kommer att gå mellan föreningarna, med start valborgsmässoafton och final på Skansen den 26 augusti med H M Konungen som mottagare.

I vårt län sker starten på Stortorget i Gamla Stan. Budkavlen innehåller ett upprop om samling i hembygdsrörelsen för vår gemensamma hembygd och skall underskrivas av alla hembygdsföreningar den passerar inom länet.

Den 11 - 12 augusti passerar budkavlen Spånga. Boka in dessa bada dagar, kära hembygdsvänner! Vi emottager budkavlen på lördagen vid Rinkeby kvarnar från Sundbybergs Hembygdsförening, och på söndagen vandrar vi till Hässelby för överlämnandet till Hässelby Villastads Hembygdsförening.

Hembygdsårets verksamhet kulminerar i en HEMBYGDENS DAG på Skansen söndag 26 augusti. Hela Skansen delas upp i 25 delar, en för varje läns- eller landskapsförbund. För Stockholms läns hembygdsförbund står Hyttorget i Stads kvarteret till förfogande, där handpapperstillverkning från Tumba bruk kommer att demonstreras och det framställda papperet säljas tillsammans med litteratur och annat från länets hembygdsrörelse.

I anslutning till HEMBYGDENS DAG anordnas under de två föregående dagarna, fredag och lördag 24-25 augusti, 1984 års SOMMARMÖTE med olika aktiviteter i Stockholm. På lördagskvällen blir det en stor hembygdsfest i Stads- huset .

Eli flertal organisationer, myndigheter och företag stöder HEMBYGDENS ÅR. Radio, TV och press kommer att bevaka och underlätta våra strävanden att nå ut med information om vad vi sysslar med i hembygdsrörelsen.

I Kungsträdgården disponerar Stockholms läns hembygdsförbund en monter under februari-maj med upplysningar om hembygdsrörelsen samt en tipstävling på knepiga föremål från några medlemsföreningar. Under maj månad kan man gissa på föremål från Spånga.

Under maj-augusti kommer hembygdsföreningarna i vårt län att bemanna ett marknadsstånd på Stortorget för att sälja rikslotter och sprida information om vår rörelse.

Under samma tid kommer hembygdsföreningarna och föreningsbankkontoren att sälja en minnespenning från HEMBYGDENS ÅR 1984.

Sixten Källberg

KÄNNER DU SPÅNGA?

Vad föreställer dessa fem bilder med motiv från
SPÅNGA SOCKEN?

VAR MED OCH TÄVLA!

Svar kan insändas före 15 mars (adr se sista sidan)
eller lämnas till redaktionen vid årsmötet.

BOKPRISER utlottas bland dem som svarat rätt.

- 3 -

- 4 -

- 5 -

VET DU VAR HEMLIGHETEN LIGGER?

Sedan lång tid tillbaka har mark och bebyggelse betecknats med namn på kartor, i längder och böcker av olika slag. Men den lokala befolkningen har använt egna, ej dokumenterade namn på berg och backar, gläntor och gården, kärr och källor, vägkrökar och andra beskrivbara företeelser i terrängen. I en förvandlad bygd faller sådana namn snart i glömska.

Du Spånga-bo, som känner till gamla namn och vet var platserna fanns och finns, kanske också kan berätta varför de blev kallade så eller så. Skriv till vår redaktion så skall vi göra en sammanställning som kan publiceras, andra läsare till glädje.

Gilletts och redaktionens adress står på sista sidan.

RÄTTELSE till nr 9 av SPÅNGA BYGDEN.

"KLOCKARE I SPÅNGA" sid 8:

Det uppges att Hugo Holmström varit i tjänst i Hille på Gotland innan han kom till Spånga. Det rätta är Hille i Gävleborgs län. Felet uppstod genom feltolkning av förkortning i Spånga församlingsbok.

Redaktionen

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 1983

Rådet för Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille avger härmed följande berättelse för 1953, Gillets 50:e verksamhetsår.

RÅDETS SAMMANSÄTTNING

Ålderman	Jane Hamilton
Stadman	Lars Nahlbom
Skriftvårdare	Erik Svedin
Kassavårdare	Hans Lindbergh
Arkivarie	Gun Larsson
Stugfogde	Ivar Ahlström
Bisittare	Arne Jansson
	Sixten Källberg
	Stig Eriksson
	Anders Holmqvist
	Eilert Gabrielson
Ersättare	Karin Jonsson
	Olof Lindberg
	Gustav Jarlegård

GRANSKNINGSMÄN

	Bengt Akalla
	Gustav Antonsson
Ersättare	Thore Hultman

VALBEREDNING

Karin Jonsson
Einar Svanborg
Oskar Brohammar

Rådssammanträden har hållits och protokollförts vid fem tillfällen. Därtill har en del ärenden handlagts vid telefonsamtal eller vid informella sammanträffanden.

ÅRSSTÄMMAN

hölls i Spånga församlingshus söndagen den 13 mars. Med anledning av 50-årsjubileet uppvaktade därvid representanter för föreningarna i Järfälla, Hässelby och Sundbyberg med tal, blommor och presenter. Skansen-chefen Eva Nordenson höll föredrag om "Friluftsmuseum - en svensk uppfinning". Spånga-drakten jämte förslag till broderad väska förevisades.

HÖSTMÖTE

hölls torsdagen den 17 november i Spånga församlingshus varvid docent Göran Dahlbäck från Stadsmuseum talade och visade bilder om utgrävningarna på Helgeandsholmen, "Från befästning till riksdagshus".

BRASAFTNAR

har hållits i Mellangården, Akalla by, 27 januari med temat "Gamla saker är så kära", 24 februari "Våra semesterminnen" och 13 oktober då kyrkoherden i Kista församling Stig Jonsson berättade och visade bilder från sin vistelse i Somalia.

STUDIEBESÖK OCH UTFLYKTER

Utställningen "Gotland mitt i Östersjön" på Sjöhistoriska Museet besöktes 17 april. Till Järfälla Hembygdsförenings "Görväldagen" gjordes bil- och cykelutflykt 29 maj. En planerad båtutflykt till Vaxholm 12 juni fick inställas pga för litet antal anmälda.

UTSTÄLLNINGAR

Gillets jubileumsutställning "Spånga i bild" invigdes i samband med årsstämman och visades i Församlingshuset under tre veckor. I anslutning därtill hade Spånga Konstförening en utställning med samma rubrik av huvudsakligen Spånga-konstnärer. "Spånga i bild" rönste stort intresse och besökarnas antal kan beräknas till ett par tusen. Gillets utställning har därefter visats i Stadsmuseum en månads tid och i Tensta-biblioteket tre veckor.

Stadsmuseums utställning "Helgeandsholmen" ställdes upp i Församlingshuset i samband med höstmötet och kvarstod under en månad på Gillets ansvar.

PR-DAGAR

med presentation av Gillets verksamhet genom föredrag, bildutställning, bokförsäljning och allmogemusik hölls på innerorget i Kista Centrum 12-13 februari.

AKALLADAGEN

firades för sjunde gången söndag 4 september i samverkan med Kvartergården och ett flertal föreningar med högmässa, bröllop, torghandel, uppvisningar och hantverk.

Nytt för året var en dräkttävlan om bästa klädsel i sekelskiftesstil. "Gårdsfolkets tal till brudparet" hölls av Gillets ålderman Jane Hamilton, arbetsstugan i Storgården leddes av Gerda Stenberg i medverkan av ett dussin damer och personalens soppkök förestods av Violet Jansson och Gunhild Svedin.

JULMARKNAD

hölls i Akalla by andra söndagen i december, den åttonde sedan den "nya" Akalla by invigdes, i samverkan med Kvartersgården och föreningslivet. Ljusstöpningen i Mellangården utfördes av Solveig Johnson, Ingegerd Sundebjörk och Kerstin Wellner, vilka varit med alla år. Ljussäljningen sköttes av Harald Andersson. Även Lussebröd och pepparkakor såldes, som hade bakats och skänkts av Gerda Stenberg, Violet Jansson och Jane Hamilton.

STUDIECIRKELVERKSAMHET

I Studieförbundet Vuxenskolas regi arrangerade Gillet under våren en studiecirkel i Spånga historia. Den leddes av Lars Nahlbom med ytterligare fem rådsledamöter medverkande i olika delämnena.

Några rådsledamöter har dessutom medverkat som föreläsare i samma ämne vid ABF, Kommunala Vuxenskolan och skolornas studiedagar för lärare samt för förskollärare.

LÄSNING AV SOCKENSTÄMMOPROTOKOLL

från 1700-talet har fortsatt i en studiegrupp om 8-12 deltagare regelbundet varje måndagskväll under såväl vårsom höstterminen.

TILL SPÅNGA-VECKAN I SPÅNGA GYMNASIUM

hade Gillet liksom föregående år inbjudits att medverka. Denna gång var temat "Gräv där du står!" Jane Hamilton deltog under fyra och Erik Svedin under tolv lektionstimmor, som berörde alla elever i årsklasserna 7 och 8 i högstadiet samt 1 och 3 i gymnasiet.

SAMVERKAN MED RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Den 9 juni arrangerade Riksantikvarieämbetet en informations- och visningsdag över fornlämningar och bebyggelse

på Järvafältet för representanter från press, radio och TV med informatörer från ämbetet och Stadsmuseum, varvid Gillets råd inbjudits medverka med presentation av sin verksamhet.

MELLANGÅRDEN I AKALLA BY

är Gillets hembygdsgård och har nyttjats för en del av Rådets sammankomster samt för aktiviteter som nämnts ovan och för sammankomster i Pensionärernas i Akalla vandrarklubb.

Första söndagen i varje månad - med ett par undantag - har Mellangården hållits öppen för allmän visning, då även Storgården visats av Gillets stugvärdar. Därutöver har vid sporadiska tillfällen visningar ägt rum för besökande grupper enligt särskild överenskommelse.

SKRIVELSE TILL STADSMUSEUM OM STORGÅRDEN

har ingivits av gillesrådet i samverkan med föreståndaren för Kvarterstsgården och ett par föreningar i Akalla, med avsikt att få mera aktivitet i gårdens nyttjande.

SPÅNGA BYGDEN

Gilletts medlems- och propagandatidning, har utkommit med tre nummer under året.

FÖRSÄLJNING AV TRYCKSAKER

som utgavs till Gillets 50-årsjubileum under fjolåret har sålts i tillfredsställande antal genom bokhandlarna i Spånga, Vällingby, Kista och Jakobsberg samt Gillets råd. Kvarvarande årsskrifter från 1930-40-talen har sålts vid Gillets sammankomster.

Boken "Spånga före Tensta" är nu helt slutsåld, men planering pågår för nytryckning.

GILLETTS HEDERSNÅL

utdelades vid årsstämman till Evert Eriksson (postumt), Gunnar Södersten, Nils Forsberg, Karin Jonsson och Märta-Greta Tauberman.

DIPLOM FÖR FÖRTJÄNSTFULLT ARBETE

tilldelades Gillet vid Stockholms läns hembygdsförbunds årsstämma på Väddö folkhögskola den 5 juni.

Sixten Källberg erhöll vid samma tillfälle diplom för långvarigt ledamotskap i Länsförbundets styrelse.

EKONOMISKT STÖD

har erhållits från Stockholms kultur nämnd till hyreskostnaden för Mellangården, administration och speciella projekt samt från Västerorts och Järva kulturkommittéer för programkostnader.

MEDLEMSKAP I ANDRA ORGANISATIONER

Gillet är anslutet till Riksförbundet för Hembygdsvärd, Stockholms läns hembygdsförbund, Stockholmstraktens hembygds-krets, Samfundet S:t Erik, Spånga Föreningsråd samt Västerorts och Järva kulturkommittéer.

I flera av dessa är medlemmar ur Gillet styrelseledamöter. Vid årsmöten och andra sammankomster har Gillet varit representerat. I kulturförvaltningens stadshistoriska referensgrupp är Gillet representerat.

GILLET'S MEDLEMSANTAL

var vid årets slut 413. varav 257 helbetalande, 109 familjemedlemmar och 47 ständiga medlemmar, vilket innebär en ökning med 18 helbetalande och 19 familjemedlemmar. Årsaviften har varit 25 kr resp 5 kr.

ETT VARMT TACK

vill Rådet framföra till alla som i olika sammanhang medverkat i Gillets aktiviteter och dem som genom gåvor eller på annat sätt främjat verksamheten. Vi tackar även ansvariga och personal i Spånga församlingshus för välvilligt tillmötesgående och god service.

Till sist tackar vi Gillets medlemmar för den uppskattning som visats oss i vårt arbete under 1983.

Spånga i februari 1984

RÅDET för Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille

Jane Hamilton
Ålderman

Erik Svedin
Skriftvärdare

AKALLA-DAGEN 1983

GILLET'S PROGRAM   MARS - JULI 1984

SPARA DETTA PROGRAM TILLS NÄSTA NUMMER
AV SPÅNGA-BYGDEN UTKOMMER!

ÅRSSTÄMMA
=====

söndag 18 mars kl 14

i Spånga församlingshus, Värsta Allé 1

- . Stämmoförhandlingar
- . ARNE JANSSON berättar om skolverksamheten i Spånga under äldre tider
- . Musik av elever från Spånga gymnasium
- . Diabilder från Akalla-dagen
- . Kaffe

Verksamhetsberättelsen för 1983 finns på sidan 11. Se även sista sidan!

BRASAFTON
I AKALLA BY

onsdag 18 april kl 19.15

i Mellangården

"Blåkullafärder och häxprocesser"

Kaffe och te finns, bröd medtages.

GILLET'S
UTSTÄLLNING
SPÅNGA I BILD

står under mars i biblioteket, Akalla
under maj i Trappan, Vällingby
hos Västerorts kulturkommitté

Arrangemang i samverkan med kulturkommittén och Hässelby Villastads Hembygdsförening:

BUSSRESA GENOM
SPÅNGA med guide

söndag 6 maj kl 10 start i Hässelby

" 10.15 Vällingby

Återkomst ca kl 16

Upplysningar och Erik Svedin, 36 62 93
anmälan

HEMBYGDEN-
GUDSTJÄNST
I
SPÅNGA KYRKA

söndag 1 juli kl 11.00

- Högmässa med predikan av kyrkoherde CLAES FREDRIC BOLLING
- Friluftssamkväm med dragspelare och Västerorts Spelmanslag
- Kaffe

Kom i byggedräkt!

VALBORGSMASS
och
MIDSOMMAR

firas traditionellt i Akalla by.

Gillet medverkar ej i arrangemangen men rekommenderar medlemmarna till besök.

GÅRDARNA I
AKALLA BY

visas första söndagen varje månad
kl 12 - 15
(undantag 1 juli, se ovan)

SOCKENSTÄMMO-
PROTOKOLL

från 1700-talet läses varje måndag kl 19
t o m april månad i Församlingshuset.

**Hembygdens år
1984**

Hembygd ger trygghet.

präglar även Gillets verksamhet. På sidorna 6 och 7 berättas om vad som händer från februari till augusti, främst från Stockholms horisont. HEMBYGDENS ÅR 1984

är ett vällovligt propagandaarrangemang för hembygdens rörelsen och ger samtidigt föreningarna speciella möjligheter att samarbeta lokalt och i länsförbunden.

HÅLL ÖGONEN ÖPPNA FÖR VIDARE PUBLICITET I MASSMEDIA!

VÄLKOMMEN TILL ÅRSSTÄMMAN SÖNDAG 18 MARS',

Verksamhetsberättelsen kan läsas på sidorna
Medtag den gärna till stämman!

I tur att avgå ur Rådet är ålderman Jane Hamilton
samt hälften av Rådets ordinarie ledamöter, vilkas
tvåårsperiod utgår 1984: Lars Nahlbom, Hans Lindbergh,
Sixten Källberg, Ivar Ahlström och Arne Jansson.
Eilert Gabrielson har begärt att få avgå pga flyttning
från Spånga. Ersättare och granskningsmän avgår årligen.

Valberedningens ordförande är Karin Jonsson (tel 360023)
som fram till 10/3 tar emot förslag på nya ledamöter.

oo

MEDLEMSAVGIFTEN

är fortfarande 25 kr och 5 kr för ytterligare familje-
medlemmar med samma adress.

Inbetalningskort medföljer. Ring till oss om Ni känner
någon som vill bli medlem så sänder vi SPÅNGA BYGDEN
och ett inbetalningskort.

oo

SPÅNGA FORNMINNES- OCH HEMBYGDSGILLE

Box 8070, 163 08 SPÅNGA   **OBSERVERA** ÄNDRAT POSTBOX-
NUMMER, DOCK BARA EN SIFFRA

Postgirokonto 26 50 62 - 0

Ålderman	Jane Hamilton	36 22 70
Skriftvårdare	Erik Svedin	36 62 93
Kassavårdare	Hans Lindbergh	760 87 21
Redaktion för	Sixten Källberg	36 41 09
SPÅNGA BYGDEN	Karin Jonsson	36 00 23
	Lars Nahlbom	760 37 27